

BFA-P.2.3.1/2-33

การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต

[ชุดลอยปทุม อันดับ ๓๓]

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังสี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนโลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สเตรัจฉาน ฯ
จะทกข์ทนทงคืนวัน	พิฆาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผ่องผ่องพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต

[ภทเทกรตุดตคาถา]

คำบรรยายของ

ท่านพุทธทาสภิกขุ

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไชยา

๓๑ กรกฎาคม ๒๕๒๕

ศรัทธาภิจาคของ

พ.ญ. ผ่องโสม อັตถะสัมปุลเถระ และผู้มาเยี่ยมชมสวนโมกข์แต่ละปี

ชุดลอยปทุม อันกับ ๓๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑/๕,๐๐๐ เล่ม

๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๕

ฉบับที่ระลึก ๕๐ ปีสวนโมกข์

เรียนชีวิต

เรียนชีวิต อย่าแสวง จากแหล่งนอก
อย่าเข้าไป ในคอก แห่งศาสตร์ไหน
อย่ามัวคิด ยุ่งยาก ให้ฝากใจ
อย่าพิจารณา จาระไน ให้นั่งนั่ง

อย่ายึดมั่น นั่นนี้ ที่เรียกกฎ
มันตรงตรง คดคด อย่างหมดหวัง
จงมองตรง ลงไปที่ ชีวิตัง
ดูแล้วหยั่ง ลงไป ในชีวิต

ให้รู้รส หมดทุกด้าน ที่ผ่านมา
ให้ชิมซาบ วิญญาณ์ อย่างวิศิษฐ์
ประจักษ์ทุกข์ ทุกระดับ กระชับขีด
ปัญหาชีวิต จะเผยออก บอกตัวเอง.

W. S. S. S.

อนิเมททา

การที่มโนหันธ์ชื่อธรรมะ ที่ขึ้นเป็นธรรมาทน ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างชั้ว เช่นนี้ เป็นสิ่งที่ มี
เหตุผล และควรแก่การอนิเมททา, จึงขาดอนิเมททา.

คำว่า "ธรรม" เมื่อกล่าวถึงนี้ มีความหมายมาก
กว่าหลายประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรม
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในที่ที่โดยปกติ
ของธรรมชาติ ทุกชั้นทุกตอน แห่งวิวัฒนาการของเขา,
เมื่อความมีชีวิตอยู่อย่างสมบูรณ์ ทั้งโดยส่วนตัว และ
ส่วนรวม, หรือทั้งโลก.

โลกขาดแคลนธรรมะ เพราะไม่รู้จักสิ่งที่เรียกว่า
ธรรมะอย่างถูกต้อง ดังที่กล่าวแล้ว เพราะโดย
ปกติของโลกในกาลก่อน ในระลอกก่อนเกิดโลกประการหนึ่ง
ผิดธรรมะ นั่นเอง. สังเกตว่า กาลสมัยก่อน เมื่อมนุษย์
คิดในระลอกก่อนหน้านั้น และเคยมีอยู่ในที่นั้นคนกระ-
หับ มีจิตใจเป็นปกติดี ทั้งเมื่อทั้งตัว. มนุษย์เกิด
ซึ่งจิตใจดี คนเห็นกันว่า เมื่อต้องมีการอะไรก็
ดีอยู่แล้ว; แต่ในนี้ เมื่อเกิดคนอกดีเสีย ในที่ที่มีข้อ
ขาดความดี เป็นพวกแล้ว. เขาเห็นว่า หน้าที่ของเขา มีข้อ
เสีย แต่เขาเห็นดี สมควรความดีของเขาที่ใจดีเท่านั้น.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ จึง

การรู้จักธรรม คือการรู้จักอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง คน
 ไม่ฉลาดในสิ่งที่ตนไม่รู้ แต่ในเวลาที่ควรต้องทำอะไรก็คิดไม่ถึง
 ก็ไม่ฉลาดอย่างอื่นเลย. มิฉะนั้นจะมีคุณลักษณะใหม่ ย่อม
 มีเป็นหน้าที่แห่งคุณลักษณะใหม่ สำหรับผู้ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
 จริง. คุณลักษณะเก่า ย่อมเกิดไม่ได้เพราะเหตุนี้. คุณลักษณะ
 ใหม่มีมาพร้อมด้วยกัน มีได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความละเอียด
 ละเอียดกว่ากัน มากหลายก็ไม่มีไร. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้จักเป็นสุข เมื่อรู้จักว่าตนได้ประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
 หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความโกรธแค้นใจ ใน
 ข้อนี้ ทำให้รู้จักเป็นสุข. ไม่เหมือนกับคนอื่นเป็นมา
 คือ สุขเพราะหาบหรือหิ้ว คือ หา หา หา หา หา หา หา
 ใจที่ตนมีทุกสิ่งทุกอย่างเหล่านั้น เสียแล้ว.

ธรรมะ ข้อนี้ในเรารู้จักมีที่ใดอย่างถูกต้อง รู้จักมีสิ่ง
 ใดดีหรือไม่ดี และสิ่งอื่นอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่ที่ทราบ
 ทรัพย์สมบัติ ได้โดยที่พอใจหรือเสีย มีทราบอย่าง
 ถูกต้อง คือเป็นไม่เพื่อ สันติสุขส่วนบุคคล และ สันติภาพ
ของสังคม โดยส่วนเดียว, ไม่สับสนว่าทุกยุคทุกสมัย
 ใด แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพฤษชาชาติทั้งปวง, ไม่เป็น
 ตามอำเภอใจ หรือเห็นแก่เห็นแก่ แม้แต่หน้อยเดียว. คือ
 ที่เรารู้ว่า ชาติ, ชาติ, ชาติ, หรือ ข้อดีของชาติ ย่อมมี
 แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึงความว่า หน้าที่ ไม่มีสิ่ง
 หนึ่งอย่างใดหรือหนึ่ง, มีแต่ สวรรค์ มีตั้งแต่หน้าที่
 ประพฤตธรรม มีหน้าที่นี้ที่เสีย.

การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต*

[ภทฺทเขตรคตลาดา.]

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ แห่งภาคอาสาฬหบูชา เป็นครั้งที่ ๕ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวเรื่อง **หลักพุทธศาสนาที่ยังเข้าใจผิดกันอยู่** ต่อไปตามเดิม และมีหัวข้อย่อย เฉพาะครั้งนี้ว่า **การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต.**

นี่เป็นหัวข้อที่ท่านทั้งหลาย จะต้องกำหนดไว้ให้ดี เพราะหัวข้อนี้เป็นหัวข้อที่เรากำลังเข้าใจผิดกันอยู่; เข้าใจผิดนั้นก็มิแต่โทษ ก็อว่เรา เข้าใจผิดในพระพุทธรภาษิต

* บรรยายเมื่อ ๓๑ ก.ค. ๒๕๒๕

นั้นแล้ว ก็เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ไม่ได้; มันเสียเวลาเปล่า เป็นหมันเปล่า, แล้วยังมีโทษถึงกับว่า เอามาเทียบกันถึงกับทะเลาะวิวาทกันด้วยสิ่งที่เรายังเข้าใจผิดกันอยู่ จึงเป็นหน้าที่ที่จะต้องพยายามแก้ไขความเข้าใจผิดเหล่านั้น ให้หมดไป.

การเข้าใจผิดต่อหลักพุทธศาสนาของตนเอง นั้นเป็นเรื่องน่าเวทนา น่าสงสาร ยิ่งกว่าสิ่งใด. ขอให้คิดดูเถิดว่า เราเป็นพุทธบริษัท, แล้วเข้าใจผิดต่อหลักพุทธศาสนาของบริษัทเอง, แล้วคุยจ้อเป็นนกกแก้วนกขุนทอง มันก็น่าสังเวชหลายชั้นหลายซ้อน.

ทำความเข้าใจภาษาของพระพุทธเจ้าให้ถูกต้อง.

การเข้าใจผิดนี้ เนื่องจากพระพุทธเจ้าได้ตรัสข้อความเหล่านั้น ด้วยความหมายที่พิเศษ ด้วยภาษาพิเศษ เป็นภาษาธรรม; ไม่ได้พูดภาษากนธรรมตา แต่พูดภาษาธรรม. พุทธภาษาของคนที่รู้ความจริงแล้ว; และบางทีก็เป็นการตรัสเฉพาะกรณีนั้น ๆ ไม่ทั่วไปในกรณีอื่นก็มี. ฉะนั้นมันจึงเป็นถ้อยคำที่แปลกกัน บางทีก็ตรัสกันคนละระดับ พูด

สำหรับคนที่มึรรมะสูงแล้ว ก็ใช้คำพูดอย่างหนึ่ง, คนที่ไม่มึรรมะเลย ก็ใช้คำพูดอีกอย่างหนึ่ง, หรือบางทีก็ทรงมุ่งหมายพิเศษ จะแสดงความหมายอะไรพิเศษ คำที่ตรัสนั้น มันก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง.

ที่แล้วมา เราเข้าใจไม่ตรงกัน; เช่นเรื่องจิตว่าง โลกว่าง หรือความว่าง หรือ การมีชีวิตอยู่ด้วยความว่าง, อย่างนี้เป็นต้น ซึ่งได้อธิบายกันแล้วในการบรรยายครั้งที่แล้วมา.

ที่วันนั้นหัวข้อที่จะพูดก็คือเรื่อง การอยู่ด้วยปัจจุบัน โดยไม่ต้องมีอดีต หรืออนาคต มารบกวน. นี่มัน ผันความรู้สึกของคนธรรมดาสามัญ; เพราะคนสามัญเขาเข้าใจเอาเองว่า เราต้องเอาอดีตมาเป็นครู, เอาอนาคตเป็นความหวัง. ปัจจุบันนี้เรากำลังทำหน้าที่อยู่อย่างใดอย่างหนึ่ง มีความอาลัยอาวรณ์ในอดีต, แล้วก็หวังอะไรอยู่ในอนาคต, นี่เขาว่ามันต้องทำอย่างนี้.

แต่ที่นี้ก็มึด้อยคำอีกคำหนึ่ง หรืออีกประโยคหนึ่ง ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า บุคคลไม่ควรตามคิดถึงสิ่งที่ล่วงไป

แล้วด้วยอาลัย, ไม่พะวงถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง, แล้วให้กำหนด
อยู่ที่ปัจจุบัน ให้ดีที่สุด.

นี่คนบางคนเขามันเป็นไปไม่ได้; ที่เขารอคอย
ได้ทุกวัน^{นี้}ก็เพราะเขาหวัง ปัจจุบันให้ทำการงาน, หรือว่า
คิดถึงอดีตเอามาเป็นครู, แม้จะต้องกังวลอยู่กับอดีตและ
อนาคต ก็ยังพอใจ.

ที่^{นี้} พระพุทธเจ้าท่านทรงมุ่งหมายพิเศษว่า เวลา
ที่เราจะอยู่กันอย่างไม่มีความทุกข์เลยนั้น จะต้องเป็น
อย่างไร, จะต้องทำอะไรเกี่ยวกับอดีต ปัจจุบัน หรือ
อนาคต. ฉะนั้น ขอให้ถึงบทสวดมนต์ที่เราสวดกันอยู่เป็น
ประจำ ที่เรียกว่าภทเทกรัตตะคาถา. คนประจำตัว^{นี้}ก็สวด
กันได้ทุกคนเรียกว่า ภทเทกรัตตะคาถา. *อดีต นานวาค-
เมยฺย นปปฏิกิจฺเฆ อนาคติ* ซึ่งแปลว่า ไม่กังวลถึงสิ่งที่ล่วง
ไปแล้ว, และก็ไม่หวังถึงสิ่งที่ยังไม่มา *อยู่ด้วยปัจจุบัน*
อย่างเห็นแจ่มแจ้งอยู่ในสิ่งที่ปัจจุบัน ชัดเจน แจ่ม
แจ้ง แน่วแน่ไม่อ่อนแอไม่กลอนแกลน, พยายามทำอย่างนั้น
ให้ยิ่งๆ ขึ้นไป. ฟังดูมันก็ยังยุ่ง แต่จะบอกเป็น ใจความ
สั้นๆ ว่า ถ้าเราต้องการจะอยู่อย่างมีความสุขสงบเย็นกัน

สักวันหนึ่ง, เรียกว่าสักวันหนึ่งก็ได้; นั้นเราจะต้องทำ
กันอย่างที่ว่านี้.

ภทฺท นั้นแปลว่า เจริญงอกงาม เป็นสุขสบาย,
เอกรตฺต นั้นแปลว่า คืบหนึ่ง. ในภาษาบาลีนี้ ถ้าจะนับว่า
กี่วัน ๆ เขาชอบใช้คำว่า "กัคคิน" คือใช้คำว่าคืบเป็นเครื่อง
นับ. พวกเราสมัยนี้ ใช้คำว่า "วัน" เป็นเครื่องนับ; เช่น
ว่าเราจะจากบ้านไปสัก ๓ วัน เราก็จะพูดว่า จะไปสัก ๓ วัน.
แต่ถ้าเป็นภาษาโบราณ ในอินเดียครั้งพุทธกาล เขาจะพูดว่า
จะไปสัก ๓ คืบ. นี่ เพราะฉะนั้นวันหรือคืบนี้เป็นเครื่อง
หมายนับรอบ ๒๔ ชั่วโมง. ฉะนั้น เอกรตฺต ราตรีเดียว
คืบเดียว, นั้นก็หมายความว่า ๒๔ ชั่วโมง ภทฺทเอกรตฺต จะมี
ความสุขความเจริญสักคืบหนึ่ง, คือสักวันหนึ่ง หรือสัก ๒๔
ชั่วโมง.

ภทฺทเทกะรัตตะคาถา ที่ใช้สวดมนต์ก็มี ใช้สวด
ทำวัตรก็มี เป็นคำสอนพิเศษ ที่พระพุทธเจ้าสอนให้
สำหรับผู้ที่ต้องการจะอยู่ ด้วยชีวิตที่ประเสริฐที่สุดสัก
วันหนึ่ง. พุทธธรรมคาสามัญก็ว่า เราอยากจะมีชีวิตที่ดีที่สุด
กันสักวันหนึ่งไฉน, จะทำอย่างไร.

ทีนี้ถ้าทำวันหนึ่งได้ ทำหลายวันมันก็ได้; แต่
 ทีเดียว ที่อยู่กันนี้ ก็วัน ๆ มันก็ไม่ได้, จึงต้องพูดว่า มาอยู่
 กันให้ดีที่สุด เป็นสุขกันที่สุดกันสักวันหนึ่งไวย์, หรือ
 จะแปลว่า สักชั่วขณะหนึ่งไวย์, สักครู่หนึ่งไวย์, สักชั่วโหม่ง
 หนึ่งไวย์ ก็ได้. ถ้าจะอยู่อย่างมีชีวิตที่เป็นสุข เจริญ, *ภักทะ*
 แปลว่า *เจริญ* หรือที่เราแปลว่า *กิน่าชม*; ถึงแม้จะมีชีวิต
 อยู่วันเดียวก็กิน่าชม, คำว่า *ภักทะ* มันหมายความอย่างนั้น
 จะใช้ทับศัพท์ว่า *ภักทะ* ก็ได้ แปลว่า *เจริญ* *ภักทะ*, มีชีวิต
 ที่ภักทะกันสักวันหนึ่งไวย์.

ท่านก็ลองคิดดูเองว่า ตลอดเวลาที่เราเป็นอยู่กันนี้
 เรามีสักวันหนึ่งไหม ที่มีชีวิตอันประเสริฐ จนเรียกได้
 ว่าเป็นภักทะชีวิต, *ภักทะ*ชีวิต? ถ้ามีได้เป็นที่พอใจก็แล้ว
 ไป ไม่ต้องพูดกัน; แต่ถ้ายังไม่มี, ยังหาไม่พบ ก็มาพูด
 กัน. นี่คือสิ่งที่กำลังจะพูดกัน; ว่าเราจะมีการเป็นอยู่ที่
 เป็นสุขสูงสุด เป็นที่พอใจของเราสักวันหนึ่ง.

เข้าใจเรื่องเวลาให้ถูกต้องด้วย.

เรื่องที่จะต้องพูดให้เข้าใจต่อไปอีก ก็คือว่า คือเรื่อง
 เวลา นั้นเอง : เวลาที่เป็นอดีต เวลาที่เป็นปัจจุบัน

เวลาที่เป็นอนาคต นั้นมันคืออะไรกันแน่? ทำไมท่านจึงบอกให้ว่า อยู่กับปัจจุบัน แล้วก็ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต? อย่างนี้แล้วละก็จะดีที่สุด จะพูดถึงประโยชน์ก็จะ เป็นประโยชน์ที่สุด จะพูดถึงมีความสุขก็มีความสุขที่สุด.

เราจะมีชีวิตอย่างไร จึงจะเป็นชีวิตที่มีแต่ปัจจุบัน แล้วก็ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต? พูดตรงๆ ก่อนก็ว่า ถ้าเรามีอดีต ก็เรื่องในอดีตมารบกวน, เรื่องหนหลังมารบกวน เราก็หากความสงบสุขไม่ได้. ฉะนั้นถ้า ใครมีเรื่องในอดีตมารบกวนอยู่ในจิตใจ หากความสงบสุขไม่ได้; ก็เข้าใจความข้อนี้เสียสิว่า เรามีอดีต, เราเป็นคนมีอดีตมารวมอยู่ด้วย มารบกวนเราอยู่ตลอดเวลา.

ที่นี้ อนาคต ก็เหมือนกัน ใครมีอนาคตที่หวัง, หวังอย่างยิ่ง ที่เขาเรียกว่าสร้างวิมานในอากาศนั้น; ถ้ามีความหวังต่ออนาคตอย่างนั้นอยู่ อนาคตนั้นแหละมารบกวน, อนาคตมันมารบกวน ไม่เป็นความสงบสุข. พูดให้ชัดกว่านั้น ก็ว่า ความหวังนั้นแหละมันมารบกวน.

แต่เดี๋ยวนี้ในโรงเรียน หรือการศึกษา เขาสอนกัน ว่า ให้มีชีวิตอยู่ด้วยความหวัง. เข้าใจว่าลูกเด็ก ๆ ทั้งหลาย

ที่นั่งอยู่ที่นั่น คงจะถือหลักอันนี้ ครูเขาว่า หรือเพื่อนเขาว่า
ว่าชีวิตนั้นอยู่ด้วยความหวัง. เราตั้งความหวัง หวังอย่างยิ่ง,
กลายเป็นชีวิตอยู่ด้วยความหวัง ก็ได้เหมือนกัน. แต่คุณให้คิด
เถอะว่ามันเป็นอย่างไบบ้าง ชีวิตอยู่ด้วยความหวัง มันเย็น
หรือมันร้อน?

ชีวิตที่อยู่ด้วยความหวังจักถูกทรมาณ.

ความหวัง นั้น มันก็คือความต้องการ อะไรสัก
อย่างหนึ่ง แล้วยังไม่ได้, แล้วยังหวังอยู่เรื่อย, นี่มัน
เป็นอย่างไบบ้าง มันสบายดี หรือว่ามันรบกวน? คน
เป็นโรคประสาทกัน ก็เพราะความหวังนั่นเอง. ความหวัง
ทรมาณจิตใจ ไม่ประสบความสำเร็จตามความหวัง นานเข้า
มันก็เป็นโรคประสาท, มันเป็นมากถึงอย่างนั้น.

เราหวังอะไรก็ได้; เราคิดคุณให้คิดว่า เราควรจะได้
อะไร? เราหวังอะไร? พอคิดเสร็จแล้วเราก็อย่าหวังมัน
เลย; ทำก็แล้วกัน, กระทำๆ กระทำ ตามที่ควรจะทำ.
อย่าเอาความหวังมาทรมาณใจเรา; พอเราหวัง เราก็
ผิดหวังทันที.

ไปสังเกตดูเถอะว่า พอเราหวังเท่านั้น, แล้วเราก็ผิดหวังทันที ที่เราหวัง; เพราะมันยังไม่มา, มันยังไม่ได้. นี่เราจะไปหวังให้ผิดหวังทำไม? เพราะความผิดหวังยังไม่ได้ตามที่หวังนั้น มันทรมาณใจเรา มันกัดเรา.

ฉะนั้น เราก็ไม่ต้องหวัง เราคิดดีกว่า ว่าเราต้องการอะไร? แล้วคิดเสร็จแล้วเราก็ทำ. ที่นี้ก็ทำไปด้วยกำลัง ด้วยสติด้วยปัญญา; ทำด้วยสติปัญญาไม่กัด, ถ้าทำด้วยความหวังแล้วมันกัดขบ มันกัด มันขบ. มีชีวิตอยู่ด้วยความหวังนั้นนะ ความหวังมันจะกัด มันจะขบ อยู่ตลอดเวลาเลย, มันเป็นสัตว์ร้าย ความหวังนะ. ที่นี้เราไม่มีชีวิตอยู่ด้วยความหวัง เราก็มี ชีวิตอยู่ด้วยสติปัญญา, สติปัญญาระลึกไว้ดีแล้วก็ ทำไปๆ. เราไม่ต้องหวัง ให้มันกัดเรา; ที่นี้สิ่งเหล่านั้นมันก็ดำเนินไปๆ, จนถึงเวลาที่มันมีผล มันก็ได้ผล.

ไม่ทำด้วยความหวัง จะไม่ผิดหวัง.

ในเรื่องนี้ พระพุทธเจ้าท่านได้ตรัสไว้เหมือนกันว่า แม้ไก่มันไข่ออกมา แล้วมันก็ฟักไข่ นอนทับไข่เท่านั้นแหละ

มันไม่ต้องหวังว่าลูกไก่จะออกมา. ไม่มีแม่ไก่บ้าตัวไหนที่มันจะหวังว่า ลูกไก่จะออกมา, ลูกไก่จะออกมา, แล้วมันจึงนอนทับไข่ให้ถูกต้อง, ให้ถูกต้อง, ให้ถูกต้อง, จะเห็นว่ามันคู้บ้าง มันเขี่ยบ้าง มันพลิกบ้าง มันอะไรบ้าง มันก็ทำให้ถูกต้อง แล้วพอถึงเวลาลูกไก่มันก็ออกมา.

ฉะนั้น อย่าทำอะไรด้วยความหวัง, ให้ความหวังมันกัดเอา, กัดเอา, กัดเอา, ไม่เท่าไรจะเป็นโรคประสาท, ไม่เท่าไรจะเป็นบ้า, หรือว่าอาจจะตาย, นี่เรื่องอนาคตเป็นอย่าง^๕. หรือเราเป็นชาวนา เราก็กไถนา แล้วก็ดำข้าวแล้วก็ปลูกต้นข้าว อย่าไปหวังว่าข้าวจะออกมา, ข้าวจะออกมา, ข้าวจะออกมา; มันจะเป็นชาวนาบ้า. จงรู้จักดำรงจิตใจให้ถูกต้องซี.

เมื่อเราต้องคิดก็คิดเถอะ, คิด ๆ คิด ๆ ครอบถ้วนรอบขอบ, จะคิดหน้าคิดหลัง คิดตรงกลาง คิดข้างบน คิดข้างล่าง: คิดให้ถูกต้องหมดแล้ว, สรุปความที่เราต้องทำอย่าง^๕แล้ว; ที่นี้เราก็กทำด้วยสติปัญญา อย่าทำด้วยความหวัง. ทำด้วยความหวัง ก็ทำด้วยความทิว ความทิวนั้น ไม่ใช่ของสนุก มันเป็นทุกข์.

นี่คำสอนของพระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้อย่างนี้; แต่
 คนเดียวกัน *คนในโลก* เดียวกันเขาไม่พูดอย่างนี้, เขาไม่สอน
 อย่างนี้, *เขาสอนเด็ก ๆ ให้อยู่ด้วยความหวัง, ให้ทำด้วย*
ความหวัง; ให้มันกัดเอาๆ. ที่นี้ความหวังนั้นมันก็ผิดหวัง
เพราะมัน ไม่มาทันตามที่หวัง ก็เท่ากับผิดหวัง. พอเรา
ลงมือหวัง มันก็ผิดหวัง; ทนอยู่ไม่ได้ ก็ขโมย,
ก็ต้องทำชั่วอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะมันยังไม่ได้ตามที่หวัง.
 ฉะนั้นเราทำจิตใจปรกติ; อย่าให้อนาถมันทรمانใจเรา,
 อย่าให้ความหวังถึงสิ่งในอนาถ มันทรمانจิตใจของเรา.

อย่าคิดเรื่องอกตอนาถมาทรمانใจ.

ภักทเทกะรัตตคาถา ข้อที่หนึ่งว่า อดดี นานวาคเมยฺย
—ไม่คำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว, คือไม่เอามาอาลัยอาวรณ์ถึงสิ่ง
ที่ล่วงไปแล้ว; มันแล้วก็แล้วไปแล้ว เอามาอาลัยอาวรณ์
ให้มันเป็นทุกข์ทำไมเล่า; ฉะนั้น สิ่งที่ล่วงไปแล้วก็เป็น
อันว่าอย่าเอามาทรมานใจ. ที่ผิดพลาดไปแล้วก็อย่าเอา
มาทรมานใจ; ที่ทำผิดไปแล้วก็เลิกนึกถึง ถือแต่ว่า
จะไม่ทำให้ผิดอีก, จะไม่ผิดซ้ำอีก, แค่นี้ก็พอแล้ว ไม่ต้อง
เอามาทรมานใจ.

ส่วนที่จะมา ข้างหน้าก็ไม่เอามาตรมานใจ แล้ว
 คอยดูแต่ว่า เตี้ยวัน บัจจุบันนี้ เราจะทำอะไร, ก็คือเราทำ
 ไปตามที่เราคิดดีแล้ว, คิดดีแล้ว, คิดแล้วคิดอีก, คิดดีแล้ว.
 อย่างเราเรียนหนังสือ เป็นนักเรียน เราก็ทำให้ดีที่สุดในที่เรา
 จะต้องเรียนอยู่เตี้ยวัน, เรียนอยู่เตี้ยวันทำให้ดีที่สุดใน. สิ่ง
 รบกวในอคิต หรือ สิ่งทีหวังในอนาคตอย่าเอามา, อย่า
 เอามาตรมานจิตใจ, มันไม่มีประโยชน์อะไร ดังนั้นเราจึงมี
 ความสบายใจ.

ถ้าเราเอาเรื่องอดีตมารบกว, เอาเรื่องอนาคต
 มารบกว เราจะไม่มีควมสบายใจ, เราจะมีควมสะท้ง
 กลัว หวาดเสียว ว่าจะไม่สำเร็จ หรือว่ามันจะเป็นไปในทาง
 ทีเราไม่ต้องการ ไม่ประสงค.

นี่ขอให้เอาเรื่องจริงๆทีมันเกิดขึ้นแล้วแก่เราทุกคน
 เป็นหลัก; ถ้ายังไม่เคยมี ต่อไปนี่ก็ลองสังเกต. เราอย่า
 ให้ความคิดหนหลังมาตรมานใจเรา, อย่าให้ความคิด
 ในอนาคตมาตรมานใจเรา, เราทำดีทีสุด อยู่แต่บัจจุบัน.
 ถ้าอย่างนี้ก็เรียกว่า เวลาไม่กัเรา แต่เราเสียอีกกลับกินเวลา.

เราต้องกินเวลา อย่าให้เวลากินเรา

เอ้า, ไหน ๆ ก็พูดแล้วก็พูดให้หมด ว่า **มีพระบาติ** อยู่ว่า **เวลากินสรรพสัตว์ และตัวมันเอง. เวลาวันคืนล่วงไป** เราเรียกว่าเวลา แล้วกินสรรพสัตว์, คือให้สัตว์ล่วงเวลา ล่วงเวลา ไปหาความแตกดับ หรือความตาย; อย่างนี้ก็เรียกว่า เวลามันกินสรรพสัตว์ แล้วมันกัด เจ็บปวดตรงที่เราหวังเกี่ยวกับเวลา; มันยังไม่ได้ทำตามที่เราต้องการ. นี่เวลามันกัดเรา; เพราะว่าเราไม่ได้สิ่งที่เราต้องการทันใจเรา เวลา มันกัดเรา เราก็เจ็บปวด.

ต้องปฏิบัติ ไม่ให้เวลากัดเอา.

เราทำอะไร อย่าให้เวลามันกัดเรา? ก็คือเรา รู้เรื่องของเวลา แล้วเราก็ไม่ทำอะไรด้วยความหวัง, ทำด้วยจิตที่แจ่มแจ้ง, เป็นจิตที่รู้ เฉลียวฉลาด แจ่มแจ้งอยู่ในสิ่งที่เราทำ แล้วก็ทำ; ไม่ให้เวลาเข้ามาแทรกแซง, ไม่ให้เวลาเข้ามามีความหมาย. เวลาไม่มีความหมายสำหรับเรา, สิ่งที่เราเรียกว่าเวลาไม่มีสำหรับเรา; เพราะเดี๋ยวนี้เรา ไม่คำนึงถึงอดีต ไม่คำนึงถึงอนาคต เพราะไม่มีความ

อยาก. ความอยาก มีอยู่ที่เมื่อต้องการสิ่งที่จะได้ข้างหน้า ถ้าเราไม่คิดถึงสิ่งที่จะได้ข้างหน้า เราก็ไม่มีความอยาก; เมื่อไม่มีความอยาก เวลานั้นก็ไม่มี.

นี่ลูกเด็ก ๆ ทั้งหลาย คงจะรู้จักเวลาแต่ที่เครื่องบอกเวลา; เช่นนาฬิกาเป็นต้น วันคืน เดือนปี เป็นต้น นั้นมันเป็น เครื่องบอกเวลา, เครื่องกำหนดเวลา. อย่างนี้ไม่เคยกัก ไม่กักเรา, กัดเราไม่ได้ เพราะมันเป็นเพียงเครื่องบอกเวลา.

ทีนี้ ตัวเวลาจริงมันอยู่ที่ไหน? ตัวเวลาจริงๆ บางคนเขาพูดว่า เวลาตัวจริงนั้นไม่มี; อย่างนี้ไม่ถูก เราไม่เห็นด้วย. เราว่าเป็นคนไม่รู้ ที่จะพูดว่าเวลามันไม่มี. เวลามันมี เป็นสิ่งที่มี; แต่มันจะมีเฉพาะคนโง่ เฉพาะคนโง่ เวลาจะมีเฉพาะคนโง่, ถ้าคนฉลาดแล้วเวลาไม่มี. คนโง่มันไปต้องการนั้นไปต้องการนี้ ไปหวังนั้น ไปหวังนี้; นั้นมันเป็นคนโง่ ถ้าเป็นคนโง่อย่างนี้แล้วก็เวลามันมี เพราะเรามีความอยาก. จุดตั้งต้นจากความอยาก จนกว่าเราจะได้รับสิ่งที่เราอยากนั้นแหละคือตัวเวลา.

รู้จักที่มาของเวลา เพื่อไม่มทุกข์เพราะเวลา.

เราอยาก นี่เป็นจุดตั้งต้น, แล้วกว่าเราจะได้สิ่งที่เราอยาก นั้นเป็นจุดฝ้ายข้างปลาย; ระหว่างนั้นคือเวลา, มันจะมีความหมายเพราะเราอยาก. ถ้าเราไม่อยาก มันก็ไม่มีเวลา, คือมันไม่มีจุดตั้งต้น และมันไม่มีจุดสุดท้าย, ถ้าเราไม่อยาก. ฉะนั้นเวลามีเฉพาะคนโง่ ที่กำลังมีความอยาก, กำลังมีความหวัง เท่านั้นเอง.

ท่านจึงพูดไว้เลยว่า *พระอรหันต์ไม่มีเวลา, พระอรหันต์อยู่เหนือเวลา.* ความหมายเกี่ยวกับเวลาไม่ใช่แก่พระอรหันต์เพราะพระอรหันต์ไม่มีเวลา, หรือว่าเครื่องวัดเครื่องกำหนดมาตราวัดกำหนดอะไรต่างๆ ที่มีอยู่ ใช้ไม่ได้กับพระอรหันต์. พระอรหันต์อยู่เหนือการที่จะถูกวัด ด้วยเครื่องวัดใดๆ ทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับเวลา; เพราะเวลาจะมีตัว เวลามีความหมายแห่งเวลา อะไรขึ้นมาต้องมีความอยาก; ถ้าจะมีความอยากต้องมีความโง่, คือมันไม่รู้ว่าจะไม่ต้องอยาก, ไม่ต้องอยาก, ไม่มีสิ่งที่ควรจะอยาก. อย่าไปอยาก อย่าอยากชั, อย่างนี้เรียกว่าไม่โง่. ถ้ามันยังโง่อยู่

จะรู้สึกว่ามีอะไรอยาก, ที่น่าอยาก ที่ต้องอยาก แล้วก็
อยาก ๆ ๆ, อยากเอาด้วยความโง่.

เมื่อมีความอยาก, แล้วก็จุดตั้งต้นที่มันเริ่มอยาก,
แล้วว่ามันจะได้สิ่งนั้นมา, นั่นแหละคือความหมายของ
เวลา ซึ่งกั๊ก ๆ, กั๊กหัวใจของคนนั้น, กั๊กหัวใจของคนโง่ที่มี
ความอยาก และหวังที่จะมีการได้สิ่งนั้นในเวลาหนึ่ง.

อยู่เหนือความอยากสักวันเดียวก็เป็นสุข.

ที่นี้ ธรรมชาติสอนว่า ไม่ต้องอยาก, ไม่ต้องอยาก,
รู้ว่าควรทำอะไร, อย่างไร, ทำที่ไหน ทำเมื่อใด, ก็ทำก็แล้ว
กัน. อย่ามีความอยากที่เป็นจุดตั้งต้น แล้วก็จะได้ตาม
อยาก; นี่เรียกว่าเขาไม่มีเวลา, เขาจะไม่มี การเสียเวลา;
เขาจะไม่เป็นทุกข์เพราะเวลา เพราะว่าเขาอยู่เหนือเวลา,
อยู่เหนือความหมายของเวลา, เวลาไม่มีสำหรับเขา, แล้ว
คนนี้จะมีความสุขใจก็มากน้อย? คนที่เวลาไม่กั๊กเอา แล้วเขาอยู่
เหนือเวลา ไม่มีความอยากความหวังอะไร มาทรมานใจเขา
เขาจะเป็นสุขเท่าไร? จะเยือกเย็นเท่าไร? จะสวยงามเท่าไร?
นั่นแหละคือภักทเทภะรัตตะ มีชีวิตอยู่ได้อย่างนั้นแม้เพียง

วันเดียวกันน่าชม, มีชีวิตที่อยู่เหนือความอยาก เหนืออดีต
เหนืออนาคต แม้มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวกันน่าชม.

นึกกลัวว่าจะสวดมนต์บทนี้ สวดกันแล้วสวดกันอีก
ทั้งพระทั้งเณร ทั้งอุบาสกอุบาสิกา แล้วยังงัง ไม่รู้ว่า
ว่าอะไร; แล้วบางคนอาจจะสงสัยไปพลางว่า เอ, นี่
ไม่ให้สนใจอดีต สนใจอนาคต แล้วจะอยู่กับได้อย่างไร?
ทั้งที่ตัวเองสวดพระบาลีบทนี้อยู่.

ฉะนั้น ขอให้รู้ให้ดี ให้เข้าใจให้ดี ว่าพระพุทธเจ้า
ท่านตรัสว่า ถ้าจะอยู่กับอย่างงดงาม นำขึ้นนอกขึ้นใจกันสักวัน
หนึ่ง แล้วจงอยู่กับอย่างนี้เถิด; อย่าอยู่อย่างคำนึงถึงสิ่งที่
ล่วงไปแล้ว, อยู่อย่างไม่ต้องหวังถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง.

อะไรมีอยู่ที่นี้ปัจจุบันนี้ จงทำกับมันให้ดี;
ไม่มีความหมายแห่งอดีตเข้ามารบกวน ไม่มีความหมายแห่ง
อนาคตเข้ามารบกวน, จิตก็ไม่ถูกรบกวน จิตก็เข้มแข็ง
มีกำลัง มีอำนาจ ทำสิ่งที่เป็นอย่างนี้ได้ดี. ที่ดีกว่านั้นอีก
ก็คือเป็นสุขด้วย, เป็นสุขด้วย ถ้าเป็นผู้ทำงาน ก็ทำงาน
ได้ดี. ถ้าไม่ต้องทำงาน ก็คือเป็นสุขอย่างยิ่ง เรียกว่า
ภัทเทกะรัตโต — มีชีวิตอยู่แม้เพียงราตรีเดียวกันน่าชม.

นี่เป็นเรื่องเปรียบเทียบ คนชนิดนี้อยู่เพียงวันเดียว
ก็มีค่ามากกว่าคนชนิดโน้น ที่อยู่ร้อยปี พันปี ก็ไม่มีค่าอะไร
เพื่อให้สาวกของพระองค์มีชีวิตอยู่เพียงวันเดียวก็มีค่ามาก
ท่านจึงสอนอย่างนี้ แล้วเราได้เป็นอย่างนี้กันหรือเปล่า?

แล้วก็ไปเข้าใจให้ชัดเจนว่า ถ้าเราอยู่ได้อำนาจ
ของเวลา เรียกว่าเป็นทาสของเวลา แล้วเราก็จะถูกเวลา
กักกินเอาให้เราลำบาก. ความอาลัยอาวรณ์ในอดีตก็มา
กักกิน, ความหวัง, หวังในอนาคตก็มากักกิน แล้วจะเป็นสุข
ได้อย่างไร?

มีความอยากเมื่อใดเวลาจะมีทันที.

สิ่งที่เรียกว่า เวลา นั้น จะมีได้เฉพาะคนที่
มีความอยากด้วยความโง่; เพราะโง่นั้นเองมันจึงอยาก
พออยาก แล้วความหมายแห่ง เวลา ก็เกิดขึ้นทันที. ถ้าเรา
ไม่อยากอะไร ไม่ต้องการอะไร เวลาไม่มี; เวลาไม่เกิด
สำหรับบุคคลนั้น. แต่โดยเหตุที่คนธรรมดาสามัญทุกคน
มีความอยาก มีความต้องการ ดังนั้นเวลานั้นจึงมี สำหรับ
ทุกคนที่เป็นคนธรรมดาสามัญ ที่ยังโง่อยู่ ยังอยากอยู่ ยัง
ต้องการอยู่; ฉะนั้นคนทุกคนในโลกจึงมีเวลา.

ขณะที่มีความอยาก และต้องการจะให้ใ้ส่มอยาก
นั้นแหละคือเวลา พอไม่มีความอยาก เวลาไม่มี, เวลาหาย
ไปหมด, เวลาไม่มีความหมาย; ฉะนั้น เวลาจะมีเฉพาะ
เมื่ออยาก, หรือเมื่อต้องการจะได้. นี้เราอยู่อย่างไม่อยาก
อะไร, ไม่ต้องการจะได้อะไร; เวลาก็ไม่กินเรา; แต่เรา
จะเป็นผู้กินเวลา.

พระพุทธเจ้าท่านจึงตรัสว่า ผู้กำจัดตัณหาเสียได้

เป็นผู้กินเวลา. เวลากินคน, กินสรรพสัตว์อยู่; แต่
ผู้ใดหมดตัณหา สิ้นตัณหา ผู้นั้นจะกลับกินเวลา, คือ
เวลาเป็นเรื่องเล็กน้อย, เป็นเรื่องหัวเราะเยาะเล่น, เป็น
เรื่องของเด็กกอมมือไปเลย ไม่มากัดเรา ไม่มากินเรา มันกลับ
กินอยู่อย่างนี้.

ถ้ามีความอยาก ก็มีเวลา แล้วก็กัดกินผู้อยาก; ถ้า
หมดความอยาก ก็ไม่มีเวลา, ผู้นั้นกลับกินเวลา; หมาย
ความว่าทำให้เวลามันล่องไป โดยไม่มีความหมายอะไรแก่เรา.
เวลาไม่มีแก่เรา, เวลาไม่ทำอะไรแก่เรา, เราอยู่เหนือเวลา.
ผู้ใดอยู่เหนือเวลาอย่างนี้ เรียกว่ามีชีวิตอยู่เพียงวันเดียว
กินน้ำชม.

ที่^๕ ต้องเข้าใจไปถึงที่ว่าเมื่อตะกัน^{๕๕} ที่ว่าจะไม่มีเวลา^๕
นี้^๕ ต้องไม่มีอดีต, ต้องไม่มีความหมายแห่งอดีต, ต้องไม่มี
ความหมายแห่งอนาคต จึงจะเรียกว่าไม่มีเวลา.

เครื่องกำหนดเวลา^๕ เช่นนาฬิกา เป็นต้น^๕ น^๕
มันเป็นเครื่องกำหนดเวลา ซึ่งไม่รู้จะเอาไปใช้กับเวลาไหน;
แล้วแต่จะเอาไปใช้ หรือว่าฤดูฝนปีละครั้ง^๕ นี้ก็เป็นเครื่อง
กำหนดเวลา, หรือว่าพระอาทิตย์ไพล่มาให้เห็นวันละครึ่งๆ^๕
ก็เป็นเครื่องกำหนดเวลา, อย่างนี้เป็นเครื่องกำหนดเวลา.
แต่ตัวเวลาที่แท้จริงนั้น คือจุดระหว่างความอยาก กับ
ความได้สมอยาก ของคนโง่ ของคนอยาก ของคนที่มีความ
อยาก.

ฉะนั้น เครื่องกำหนดเวลา ก็เอาไว้กำหนดเวลา^๕
พอจะได้พูดกันรู้เรื่อง ว่ามันจะกินเวลาเท่าไร; ถ้ามันมี^๕
เวลา. แต่ถ้าสำหรับผู้ที่^๕ ไม่มีความอยาก ไม่มีเวลา เช่น^๕
พระอรหันต์ เป็นต้น^๕ มันไม่มีความหมาย, วันคืนเดือนปี^๕
ไม่มีความหมาย, นาฬิกาไม่มีความหมาย, เอาไปทิ้งให้หมด^๕
ก็ได้ มันไม่มีเรื่องเกี่ยวกับเวลา หรือปัญหาของเวลา. แต่^๕
ถ้าเป็นคนธรรมดา ยังจะต้องทำงานเพื่อประโยชน์^๕ ได้รับ

ประโยชน์ แล้วมันก็ต้องมีเวลา; ยิ่งเขาอยู่กัน ผูกพันกันเป็นสังคม, เป็นหมู่คนทำงานเนืองกัน แล้วเครื่องกำหนดเวลาก็ยิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง.

ฉะนั้นเรารู้เสียว่า เวลานั้นสำหรับคนโง่ มีความอยากแล้วโง่ นาฬิกาแขวนข้อมือมันสำหรับคนโง่ สำหรับคนอยาก สำหรับคนที่ไม่โง่ไม่อยากนั้น ไม่ต้องแขวน; เพราะมันไม่ต้องการอะไร วัน คีน เดือน ปี มันไม่มีสำหรับคนที่ไม่อยาก หรือไม่ต้องการอะไร แล้วคนนั้นสบายก็มากน้อย. ฉะนั้นถ้าว่ามีชีวิตอยู่วันเดียว ก็แจจเริญ กิ่งตงามนั้นหมายความว่า เป็นพระอรหันต์ตลอดวันเดียวก็แล้วกัน มีชีวิตอยู่วันเดียวก็แจจเริญ คือเรา ลองเป็นพระอรหันต์ดูสักวันหนึ่ง แล้วก็ทำอย่างที่ว่านี้, ก็เรียกว่า วันเดียวก็แจจเริญ. แต่สำหรับ พระอรหันต์ ท่านไม่ใช่วันเดียว ท่านตลอดไปเลย, ท่านจะมีชีวิตที่สงบเย็น เป็นสุข งตงามที่สุด ตลอดไปเลย; ถึงไม่ใช่คำว่าวันเดียว. แต่ที่นี้สำหรับคนธรรมดาที่ยังไม่เป็นพระอรหันต์นี้ ลองกำหนดกันว่าสักวันหนึ่งเกิดภัทเทจรัตโต วันเดียวก็น่าชมนี้ กันคุสัถ์วันเกิด ก็คือทำอย่างนี้.

อยู่เหนือเวลาได้ นับว่าทำอย่างพระอรหันต์.

ฉะนั้น ถ้าใครอยากจะเป็นพระอรหันต์ หรือเหมือนพระอรหันต์ สักวันหนึ่ง ก็คือทำอย่างนี้ : คือทำอย่างที่อยู่เหนือเวลา, อยู่เหนือความหมายของเวลา, อยู่เหนือคุณค่าของเวลา, ไม่มีความอยาก ไม่มีกิเลส ไม่มีตัณหา ไม่มีอุปาทาน ไม่มีวามโลภ ไม่มีวามโกรธ ไม่มีวามหลง เพราะว่าอยู่เหนือเวลา.

ที่จะมีความโลภ หรือมีตัณหาได้ ก็เพราะว่าต้องการเวลาให้ทันแก่ความต้องการ ของตน มันยังอยากอยู่; ถ้ามันไม่มีเวลา ก็ไม่รู้จะอยากไปทำไม. เรื่องความโกรธก็เหมือนกัน มันไม่ได้ทันเวลา ก็โกรธ. เรื่องความหลง มันก็ ไม่รู้จะทำอย่างไรให้ทันแก่เวลา มันก็โง่.

ฉะนั้นถ้าเรา ไม่ต้องการอะไรเสียอย่างเดียว ก็ไม่มีปัญหาเรื่อง ความโลภ ความโกรธ ความหลง, ไม่มีปัญหาว่าทันแก่เวลา หรือไม่ทันแก่เวลา, ไม่มีปัญหาว่าได้หรือเสีย แพ้หรือชนะ อะไรมันก็พลอยไม่มีไปหมด.

ฉะนั้น เรารู้เรื่องเวลา ว่าเราจะอยู่ให้ดีที่สุดสักวันหนึ่งแล้วมัน อยู่อย่างอดีตหรืออนาคต; แต่อยู่ด้วย

ปัจจุบัน. แต่ถ้าเรายังมีอยู่ เราจึงอยู่กับปัจจุบัน ฉะนั้น
เราจึงเป็นพระอรหันต์ได้วันเดียว หรือได้ชั่วระยะๆ หนึ่ง.

ทีนี้ ถ้าเราจะ^๕เป็นพระอรหันต์ตลอดไป ไม่ช้า
วันเดียว จะต้องทำอะไร? ก็คือเลิกปัจจุบัน เสียด้วยสิ,
เลิกตัวปัจจุบันนั้นเสียด้วย, อดีตก็ไม่มี, ปัจจุบันก็ไม่มี,
อนาคตก็ไม่มี; เพราะว่าไม่มีตัวกู, เพราะว่าไม่มีตัวกูที่
เป็นอยู่, มันไม่มีตัวเราที่เป็นอยู่, ดังนั้นมันก็ไม่^๕มีปัจจุบัน.
เพราะว่าไม่มีตัวเราที่เป็นอยู่ มันก็^๕ไม่มีการอยู่ที่^๕เป็นปัจจุบัน,
ไม่มีตัวกูที่กำลังอยู่ซึ่ง^๕เป็นปัจจุบัน เมื่อไม่มีตัวกูแล้ว อดีต
ก็ไม่มี อนาคตก็ไม่มีเอง ยกเลิกหมดทั้งอดีต ทั้งปัจจุบัน
ทั้งอนาคต ก็^๕เป็นพระอรหันต์สมบูรณ์ น้อยเห็นอเวลาหมด
สิ้นเชิง ไม่มีอะไรที่จะกล่าว^๕ว่าอดีตหรือปัจจุบัน หรืออนาคต.

แต่ถ้ายังไม่^๕เป็นพระอรหันต์ถึงขนาดนั้น จะ^๕เป็น
เพียงภัทเทกะรัตโต รัตรีเดียวกัน^๕น่าชม. ยังมี^๕ปัจจุบัน
เหลืออยู่ เป็นเครื่องกำหนดอยู่ เพราะว่ามีตัวเราอยู่, ยังมี
ตัวเราเหลืออยู่. แต่ถ้าตัวเราอยู่ที่^๕ที่สุด ก็มี^๕กันแต่ปัจจุบัน
อย่า^๕มีอดีตอย่า^๕มีอนาคต.

ขอให้เข้าใจว่า ^๕ที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ^๕อยู่อย่าง
รัตรีเดียวกัน^๕น่าชม มี^๕แต่ปัจจุบัน, ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคตนั้น

เป็นสิ่งที่พอจะทำได้. เราจะพักผ่อนจิตใจนี้ อดีตไม่มา
 รบกวน อนาคตไม่มารบกวน อยู่แต่ปัจจุบัน กำหนดแต่
 ส่วนที่เป็นปัจจุบัน. สิ่งที่ถูกกำหนดนั้นมันก็ไม่ได้
 รบกวน; มันแต่เพียงรู้สึกที่เราทำอะไรอยู่ มันก็เลย
 เป็นผู้มีความสุขความเจริญ อยู่อย่างที่มีตัวตน อย่างมี
 บุคคล ที่เรียกว่า มีราตรีเดียวกับเจริญ, ราตรีเดียวกันน่าชม;
 แปลว่าไม่ได้เพิกถอนความหมายของเวลาจนสิ้นเชิง คือ
 ยังมีปัจจุบันเป็นเครื่องกำหนดอยู่; แต่ถึงอย่างนั้นก็
 พุดได้ว่าปัจจุบันนั้นไม่ได้ทรมานจิตใจเรา.

เราอยู่กับกิบ กิบ ก็สงบแล้ว มันยังไม่มี ยังไม่เคย
 มีความสงบสุข; เราลองอยู่อย่างมีความสงบสุขดูสัก
 วันหนึ่ง เป็นไร; ก็คือการทำอย่าให้มีอดีตและอนาคต
 กำหนดอยู่แต่สิ่งที่ต้องเห็น ต้องดู ต้องทำ อยู่เฉพาะหน้า
 ค้ำยันไม่มีความรู้สึกอยากได้อะไร ต้องการอะไร.

ที่จริงถ้าจะให้ถึงที่สุด ก็จะต้องทำด้วยความ
 รู้สึกที่ว่า ไม่มีตัวตนเหมือนกัน; แต่เดี๋ยวนี้มันยังละ
 ไม่ได้ ยังมีตัวตนอยู่ ก็อย่าให้อดีตและอนาคตมารบกวน.
 ให้มีแต่จิตใจอย่างเดียว กระทำอยู่ในสิ่งที่ต้องทำ ต้องรู้

ต้องเห็นนั้นนะอยู่อย่างเดียว; ก็ไม่มีความทุกข์, เป็นผู้ที่
อยู่ด้วยความสงบสุข แม้วันเดีวยังน่าชม.

อยู่กับปัจจุบันที่สุดคือจิตหยุดอยู่ในสมาธิ.

อยู่กับปัจจุบันที่ดีที่สุด ก็คือสมาธิ, มีสมาธิ
กำหนดสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอารมณ์ของจิต สำหรับจิตจะอยู่
ที่นั่น; แล้วทำสมาธิสำเร็จ ก็มีผลของสมาธิที่เรียกว่า วิตก
วิจารณ์ ปีติ สุข เอกัคคตา ซึ่งเป็นผลของสมาธิ. แล้ว
เอกัคคตานั้นมีจิตเดียว, จิตกำหนดอยู่ที่สิ่งเดียว; นั่นก็
เป็นแต่เพียงการกำหนด ไม่มีความหมายแห่งอดีตหรือ
อนาคต. จิตที่หยุดอยู่ในสมาธิ ก็เรียกว่าอยู่กับปัจจุบัน
ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต.

ที่นี้ถ้ายังทำไป ยังต่ำอยู่ ก็เลื่อนขึ้นไป เป็นไม่มี
วิตกวิจารณ์ เป็นทุติยฌาน มันก็เป็นปัจจุบันที่เข้มข้นขึ้นไป,
กระทั่งไม่มีปีติ ไม่มีสุข, มีแต่อุเบกขากับเอกัคคตา. ส่วน
ที่เป็นอุเบกขานั้นเป็นปัจจุบันที่สุด, เป็นปัจจุบันที่
สะอาดที่สุด ที่กำหนดได้แล้วจะไม่มีความทุกข์ หรือว่า
ปฏิกิริยาที่เป็นทุกข์แต่ประการใด เรียกว่าอยู่กับอุเบกขา.

จิตที่อยู่ด้วยอุเบกขา, วางเฉยได้ต่อสิ่งทั้งหลายทั้งปวง. ^๕นี้เรียกว่าอยู่กับปัจจุบันเท่านั้น อดีตอนาคตไม่อาจจะแทรกแซงเข้ามาได้.

ที่^๕นี้ อุเบกขานี้จะทำให้ยิ่งขึ้นไป ๆ จนถึงกับว่า สูงสุด เป็นอรุปรุปรุเป็นสมาบัติ มันก็ยิ่งเป็นอุเบกขา, หรือว่าเป็นปัจจุบันที่ละเอียดยิ่งขึ้นไป, เป็นปัจจุบันที่สูงสุด; เป็นปัจจุบันที่ละเอียดสูงสุด คือ ไม่มีทางที่จะเกิดความรู้สึกเป็นอดีตหรืออนาคต. และระหว่างนั้นเมื่อกำหนดอยู่อย่างนั้น ก็ไม่มีทางที่จะเกิดตัวตนเหมือนกัน, จะไม่เกิดความรู้สึกเป็นตัวตน; เหมือนพระอรหันต์ที่ตัดขาดแล้วจากอุปาทาน ไม่มีตัวตน. แต่เดี๋ยวนี้มันขาดจากตัวตน ชั่วเวลาที่เรากำหนดอยู่อย่างนี้; พอเราไม่กำหนดอย่างนี้ มันก็กลับมาอีก. ฉะนั้นจึงเรียกว่า แม้แต่วันเดียวก็ยังดี, คือชั่วเท่าที่มันกำหนดได้, จะสักวันหนึ่งหรือสองวัน หรือชั่วโมงเดียวก็ยังดี; ใช้คำว่าอย่างนี้จะฟังง่าย.

ที่จะเป็นผู้มีชีวิตอันสูงสุดกุศลสักวันหนึ่ง หรือกุศลครึ่งวัน หรือว่ากุศลชั่วโมงหนึ่ง ก็ขอให้ทำอย่างนี้ คือมี

จิตกำหนดอยู่แต่ที่เป็นปัจจุบัน อดีตไม่มารบกวน อนาคตไม่รบกวน. แล้วสิ่งที่เรียกว่าปัจจุบันนั้น ก็คือสิ่งใดที่จิตกำหนดอยู่ ก็เรียกว่าปัจจุบันได้; แล้วถ้ากำหนดไปๆ จนมันวางเฉยในสิ่งนั้นๆ ได้ อันนั้นยังเป็นปัจจุบันอย่างยิ่ง.

แล้วอุเบกขา หรือ ความวางเฉย นั้น ก็มีหลายระดับมากขึ้นไป ตามที่จิตเป็นสมาธิมากขึ้นไปเท่าไร. กำหนดอยู่ที่อุเบกขา ที่เป็นอารมณ์เอกอารมณ์เดียว เป็นเอกกัคคา อย่างนี้เรียกว่าปัจจุบันที่สุด ไม่เกิดกิเลส ตัณหา อุปาทานใดๆ ได้ นี้เรียกว่าอยู่เหนือเวลา ชะเวลา.

ถ้าเป็นพระอรหันต์ ก็เลิกหมด ทั้งอดีตทั้งปัจจุบัน และอนาคต. ถ้าเป็นเพียงภิกษุเทภะรัตโต อย่างว่านี้ เอาปัจจุบันอย่างเดียวไว้, อดีตและอนาคตก็ไม่มี. แต่ถ้าทำเรื่อยไปๆ มีความเจริญงอกงามก้าวหน้า มันก็ไปตามทางของธรรมะ ที่จะตัดกิเลสให้หมดสิ้นได้ ก็กลายเป็นพระอรหันต์ในที่สุด. เที่ยวนั้นเมื่อยังเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ ก็จะลองอยู่อย่างพระอรหันต์ หรือคล้ายพระอรหันต์ คู่สักวันหนึ่งๆ.

นี้เรียกว่า อาการของภักทเทวะรัตโต อยู่ด้วยสิ่ง
เป็นปัจจุบัน, ภักทเทวะรัตโต อยู่ด้วยอุเบกขาจิต. แต่
ถ้าเป็นพระอรหันต์ ก็อยู่ด้วยนิพพาน ซึ่งเป็นปัจจุบัน
ยิ่งกว่าสิ่งใด.

ปัจจุบันที่สุดคือนิพพาน.

ถ้าพูดว่า อะไรเป็นปัจจุบันที่สุด? แล้วก็ต้อง
ตอบว่า พระนิพพาน เพราะว่าพระนิพพาน ไม่มีความหมาย
ว่าเกิดขึ้น — ตั้งอยู่ — ดับไป, ไม่มีความหมายว่าเกิดขึ้น
ตั้งอยู่ ดับไป; ความที่ไม่มีอะไรปรุงแต่งพระนิพพาน;
พระนิพพานจึงไม่มีเกิดขึ้น — ตั้งอยู่ — ดับไป. ฉะนั้น พระ
นิพพาน จึงมีลักษณะที่เรียกได้ว่า เป็นปัจจุบันตลอดเวลา.
ฉะนั้น การมีพระนิพพานเป็น อารมณ์ ของพระอรหันต์นั้น
เรียกว่าท่านอยู่กับปัจจุบันได้ถึงที่สุดตลอดเวลาจริงๆ ด้วย.

ผู้ที่กำหนดปัจจุบันอยู่ จึงมีอยู่เป็น ๒ พวก : ถ้า
เป็นพระอรหันต์ ท่านอยู่ด้วยพระนิพพาน ซึ่งเป็น
ปัจจุบัน; ถ้ายังไม่ถึงพระอรหันต์ ก็อยู่กับการกำหนด
สิ่งที่กำหนดอยู่ ในลักษณะที่เป็นอุเบกขาก็แล้วกัน.

ฉะนั้น ใครทำจิตให้เป็นอุเบกขาได้อย่างไร; กําหนดอุเบกขานั้นอยู่ อดีตจะไม่รบกวณ อนาคตจะไม่รบกวณ เขาก็จะเป็นภัทเทกะรัตโต แม้มีชีวิตอยู่วันเดียวกับน้าชม; ไม่ใช่เป็นเรื่องเสียหาย ไม่ใช่เป็นคนโง่ เป็นคนบ้าที่ไม่รู้เรื่องอนาคต ไม่รู้เรื่องปัจจุบัน.

คนพวกนี้ถ้าเขาต้องการจะต้องรู้เรื่องอนาคต หรือรู้เรื่องปัจจุบันเขาก็ทำได้ เพราะไม่ได้เป็นคนโง่ ไม่ได้เป็นคนผิดปรกติ; ถ้าเขาจะ ระลึกถึงอดีต เพื่อจะเอามาเป็นครูแก่ปัจจุบัน เขาก็ทำได้; แต่ว่าอดีตนั้นจะไม่มาทำให้เขาเป็นทุกข์. คนบุญชุน เมื่อนึกถึงเรื่องอดีต แล้วก็เอาเรื่องในอดีตมาพันฟูความจำทำให้เป็นทุกข์ เพราะเคยผิดพลาดมาแล้ว, หรือแม้ว่าอดีตเคยเป็นสุข มันก็เอามาทำให้บ้าอีกครั้งหนึ่ง ไม่ใช่ความสงบ.

หรือว่า คนที่เป็น ภัทเทกะรัตโต น้อยากคำนวณอะไรในอนาคต เขาก็คำนวณได้, เขาจะ คิดถึงสิ่งที่ป็นอนาคตก็ได้ แต่ไม่มาทำให้เขาเป็นทุกข์ได้; เพราะเขาไม่ได้คิดอย่างความหวัง. เขาคิดอย่างที่ว่ามันเป็นอย่างไร, มันควรจะเป็นอย่างไร, จะจัดมันให้เป็นอย่างไร. ดังนั้น

มันจึงเป็นเพียงส่วนประกอบของความคิด เพื่อจะกำหนดลงไปว่า เขาควรจะทำอย่างไร, ควรจะได้อะไร, ควรจะเป็นอย่างไร, ตามที่ถูกต้องควร. แต่อย่าลืมว่าเขาไม่หวัง, เขาไม่หวังด้วยกิเลส ตัณหา, ไม่อยากด้วยตัณหา ไม่หวังด้วยอาสว ไม่ยึดมั่นด้วยอุปาทาน. ฉะนั้น แม้เขาจะ คิดถึงอนาคตเพื่อวางแผนการอะไรก็ได้ แต่ไม่เป็นทุกข์; ไม่ใช่ความหวังที่จะมากัดเจ้าของให้เป็นทุกข์.

ฉะนั้น เราจะอยู่ในโลกนี้ บัจจุบันนี้, เป็นคนธรรมดาได้ โดยที่ว่ามีอดีต ไม่มีอนาคต ชนิดที่มันจะกัดเอา, ไม่มีอดีต อนาคต ชนิดที่จะทำอันตรายแก่จิตใจของเรา ฉะนั้น อดีตจึงเป็นเพียงบันทึก, อดีตจึงเป็นเพียงบันทึกความจำ, จะเอามาใช้เมื่อไรก็ได้. อนาคตจึงเป็นเพียงแผนการ ของสิ่งที่เราควรจะทำ ที่เราวางไว้, ไม่หวังว่าจะได้ด้วยกิเลสตัณหา; เพราะเราไม่มีความงัดพ้อที่จะมีตัวตน หรือว่าจะได้อะไรมาเป็นของตน แล้วรู้ว่าทุกสิ่งมันอย่างนั้นเอง.

“เช่นตนเอง” และ “ความว่าง”

เป็นปัจจุบันอย่างยิ่ง

นี่เรื่อง อย่างนั่นเอง ตถาตา-อย่างนั่นเอง เคย
 พุคกันมาก็ครั้งๆ แล้ว; ระวังกันให้ดี จำให้ดี จำไว้ให้ดี
 มัน จะช่วยป้องกันมิให้เกิดความหวัง ชนิดโง่ ชนิดที่เป็น
 ทุกข์, ให้เกิดเวลาขึ้นมากัดกินเอา. แต่มันเช่นนั่นเอง,
 มันก็เช่นนั่นเอง จะไปหลงรักอะไรกะมัน แล้วจะไม่หลงโกรธ
 หลงเกลียด หลงกลัว หลงอะไรหมดทุกอย่าง. ฉะนั้น
 ตถาตาช่วยให้เราอยู่ด้วยจิตปรกติ : อดีตก็ไม่ทำอัน-
 ตราย, อนาคตก็ไม่ทำให้เกิดอันตราย, ปัจจุบันก็ไม่ก่อให้เกิด
 เกิดปัญหา ชนิดที่จะเป็นอันตราย.

ฉะนั้น รักษาความรู้เรื่อง ตถาตา, ตถาตานี้ไว้
 ให้ดีๆ; แล้วเราจะไม่อาลัยอาวรณ์ด้วยอดีต เพราะ
 ว่ามันเช่นนั่นเอง, แล้วเราจะไม่หวัง เป็นบ้าในวิมานใน
 อากาศในอนาคต เพราะว่าเป็นเช่นนั่นเอง; แล้วก็อยู่
 ด้วยความเป็นเช่นนั่นเอง, ก็คือความรู้ว่ามันเป็นเช่นนั้น
 เอง, ไม่ก่อให้เกิดความอยาก กิเลส ตัณหา อะไรขึ้นมา ก็
 เรียกว่าเป็นปัจจุบัน.

หรือจะพูดเอาเปรียบหน่อยก็ว่า เช่นนั้นเอง คือ
 ปัจจุบันอย่างยิ่ง; ถ้าไม่เช่นนั้นเองมันก็เปลี่ยน; ถ้า
 เปลี่ยนก็ไม่ใช่ปัจจุบัน. ปัจจุบันอันแท้จริงก็คือความที่
 ไม่เปลี่ยน, ความที่ไม่เปลี่ยนนั้นแหละคือปัจจุบัน. ตัว
 เช่นนั้นเอง, ความหมายที่มันเป็นเช่นนั้นเองนั้นมันไม่
 เปลี่ยน เมื่อไม่เปลี่ยนมันก็เป็น เช่นนั้นเอง, แล้วมันก็
 เป็นปัจจุบัน เพราะว่ามันคงที่อยู่เป็นปัจจุบัน. ถ้าคิด
 อะไรไม่ออก ก็คิดความหมายของคำว่า "เช่นนั้นเอง".

ขอให้รู้จักสิ่งที่เรียกว่า ตถตา หรือเช่นนั้นเอง
 ไว้ให้ดีๆ; มันไม่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นมันจึงเป็น
 ปัจจุบัน, หรือว่าเพราะมันเป็นเช่นนั้นเอง, เห็นเช่นนั้น
 เอง แล้วมันก็มีประโยชน์ คือ ไม่อยากอะไร.

ผู้ที่เห็นความเป็นเช่นนั้นเอง ของสิ่งใด เขาก็จะ
 ไม่อยากอะไรเกี่ยวกับสิ่งนั้น. ถ้าเขาเห็นเป็นเช่นนั้นเอง
 ของทั้งหมดของทุกสิ่ง เขาก็ไม่อยากอะไรในทั้งหมดในทุกสิ่ง;
 เมื่อเขาไม่อยาก ก็ไม่มีเวลา เวลาไม่ทำอะไรได้แก่ผู้ที่
 ไม่อยาก; -เวลาไม่ทำอะไรได้ ไม่มีอำนาจอะไร แก่ผู้ที่ไม่มี

ความอยาก เช่นนั้นเองทำให้ไม่อยาก ; เมื่อไม่อยาก เวลา
ก็ทำอะไรไม่ได้ เขาก็ไม่มีความทุกข์เกี่ยวกับเวลา ;
เพราะว่าเขาเป็นคนที่ไม่มีอดีต เป็นคนที่ไม่มีอนาคต. นี่
เรียกว่า การเห็นเช่นนั้นเองนั้นมีประโยชน์ที่สุด.

หรือจะดูกันอีกทีหนึ่งก็จะเห็นว่า ความว่างนั้นแหละ
เป็นปัจจุบันที่สุด, ไม่มีอะไรที่จะเป็นปัจจุบันมากเท่ากับความ
ว่าง ; เพราะความว่างนั้นมิได้เกิดขึ้น—ตั้งอยู่—ดับไป, มัน
ไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลงในความว่าง. นิพพานก็ว่างอย่างยิ่ง
ในความว่างไม่มีอะไรจะเปลี่ยนแปลง ; เพราะฉะนั้น
ความว่างจึงเป็นปัจจุบันอย่างยิ่ง. ถ้าจิตของเรากำหนด
อยู่กับความว่าง ก็คือกำหนดอยู่ที่ปัจจุบันอย่างยิ่ง มันก็ไม่
เกิดความอยาก ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเวลา ไม่มีอดีต ไม่มี
อนาคต ที่จะมารบกวน.

คำสอนทางศาสนาสูงกว่าการศึกษาในโลกปัจจุบัน

นี่เรื่องทีกล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องฝ่ายธรรมะ
ฝ่ายพระศาสนา เป็นคำสอนในพระศาสนา. ส่วนการศึกษา
ปัจจุบันของชาวบ้าน ของโลกปัจจุบันนี้ เขาอาจจะพูดกัน

อย่างอื่น, เขาไม่พูดกันอย่างนี้, เราเอามาใช้กันไม่ได้. เราสามารถจะอยู่เหนื่อเวลาได้; แต่ชาวบ้านทั่วไป หรือ การศึกษาปัจจุบัน ไม่ได้สอนให้คนอยู่เหนื่อเวลาได้; สอนได้แต่เพียงให้คนรีบทำอะไร, รีบทำให้เสร็จๆ ทันเวลา, ทำเร็วๆ นี่จึงเป็นโรคประสาทกันเต็มบ้านเต็มเมือง เพราะไม่มีความรู้ เรื่องที่ว่าอยู่เหนื่อเวลาเอาเสียเลย. นี่การศึกษาของโลกปัจจุบันนั้นไม่สูงพอ ที่จะทำให้คนเรามีความรู้เรื่องการอยู่เหนื่อเวลา.

ความรู้ในพุทธศาสนาสูงพอ ที่จะทำให้เราสามารถอยู่เหนื่ออำนาจของเวลา. ส่วนความรู้ในโลกปัจจุบันนี้ อาจจะทำให้รู้ได้ว่า เวลาคืออะไรด้วยซ้ำไป. ความรู้วิทยาศาสตร์ปัจจุบันนี้ ไม่ทำให้เรารู้ได้ว่า เวลาคืออะไร; เพราะเขาเอาแต่วัตถุเป็นหลัก, อย่างตึกก็เป็นเครื่องกำหนดเวลา. แต่ความรู้ในทางธรรมะ ทางศาสนานี้ สอนให้เรารู้ได้ว่า เวลานั้นคืออะไร. ก็บัญญัติลงไปได้เลยว่า เวลา คือจุดระหว่างความอยากตั้งต้น กวามันจะได้รับผลของความอยากนั้นคือเวลา, ก็ความอยากยังไม่ได้ตามความต้องการของความอยาก นั้นคือความหมายของเวลา. ถ้าไม่มีความอยาก

ก็ไม่มีเวลา, ไม่มีความหมายของเวลา. เวลาจะมีค่ามีอำนาจ
ขึ้นมาได้ ก็ต้องมีความอยากของบุคคลนั้น.

ฉะนั้นมันจึงน่าหัวว่าอยู่ในโลกด้วยกันนี้; บางคน
อยู่ได้อำนาจของเวลา, บางคนอยู่เหนืออำนาจของเวลา.
คนปุถุชนทั่วไปอยู่ได้อำนาจของเวลา, ถูกเวลาบีบคั้น
กักกินอยู่. แต่พระอรหันต์อยู่เหนืออำนาจของเวลา,
เวลาไม่บีบคั้นกักกินท่านได้. แล้วเราก็อยู่ในโลกเดียวกัน
พวกหนึ่งอยู่ได้อำนาจของเวลา, พวกหนึ่งอยู่เหนืออำนาจของ
เวลา. คนที่อยู่ได้อำนาจของเวลา ก็ทนทรमानไป,
ต้องทนทรमानไปตามอำนาจความบีบคั้นของเวลา เขาก็มี
อดีตปัจจุบันและอนาคต.

เป็นภักทเทกะรัตโตกันบ้าง จะผาสูกัสกันหนึ่ง.

เดี๋ยวนี้เรามาเป็นคนที่อยู่เป็นสุข เหนือเวลากัน
เสียบ้าง สักวันหนึ่งคืนหนึ่งจะเป็นไรไป; มาเป็นภักทเท-
กะรัตโต มีชีวิตที่ดีที่สุดกันสักวันหนึ่งเอาไหมล่ะ? ก็
ก็อามีชีวิตอยู่เหนือเวลา เหมือนพระอรหันต์กันเสียบ้าง
สักวันหนึ่งสักคืนหนึ่ง แม้แต่สักชั่วโมงหนึ่งก็ยังดี, ดีกว่า
เปล่า.

มาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา, ไม่ต้องโง่จนถึงกับ
ขนาดหาว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผิด. เหมือนกับที่
คราวหนึ่งเขาว่า สันโดษเป็นคำสั่งสอนที่ผิด เป็นศัตรูของการ
พัฒนา. เดียวนี้เขาก็เข้าใจว่า ถ้าเราไม่ระวังในอดีต ไม่ระวัง
ในอนาคต เราก็คงหมดเนื้อหมดตัว ไม่มีผ้าจะนุ่ง จะเลวจะ
ยากจน จนไม่มีผ้าจะนุ่งกันแล้ว ถ้าไม่ระวังอดีตไม่ระวัง
อนาคต; แต่หารู้ไม่ว่า ที่เราไปผูกพันกันอยู่กับมัน
เราต้องเป็นโรคประสาท, เราต้องเป็นบ้าและตาย มัน
ยิ่งกว่าเสียอีก.

ธรรมะนี้ ไม่มีทางผิดดอก หรือว่าที่ พระพุทธ-
เจ้าท่านตรัสไว้ไม่มีทางผิดดอก; เรายังไม่ต้องเชื่อท่าน
ก็ได้ แต่เราลองเอาไปสังเกตดู ไปคิดดูไปใคร่ครวญดู ไป
ลองปฏิบัติดู จะรู้ว่าไม่ผิด. ฉะนั้น อย่างล้าคิดที่ว่าพระ-
พุทธเจ้าตรัสอะไรแล้วก็ยังมีผิด, แล้วผู้ที่เอามาพูดต่อ มา
กล่าวต่อ ก็ถูกหาว่า ว่าเอาเอง หรือว่าผิดๆโดยว่าเอาเอง.

นี่อาตมามีเจตนามุ่งหมายที่จะทำความเข้าใจกัน ใน
หลักของพระพุทธศาสนา ที่เรากำลังเข้าใจผิดกันอยู่ต่อไปที่
ละเรื่องๆ จนกว่าจะหมดเรื่องที่เรากำลังเข้าใจผิดกันอยู่. ใน

วันนั้นก็พูดเรื่อง ภัทเทกะรัตโต มีชีวิตอันประเสริฐที่สุด
 ดูสักวันหนึ่งเป็นไร, มีชีวิตที่ประเสริฐสูงสุดดูสักวันหนึ่ง
 เป็นไร, คือเรื่องนี้; โดยเพิกอิทธิพลของอดีตและ
 อนาคตออกไปเสีย, หยุดอยู่กับปัจจุบัน อันบริสุทธิ;
 แล้วก็ไม่มีความทุกข์ เรียกว่าว่างดงามอย่างยิ่ง น่าชมอย่างยิ่ง,
 เรียกโดยบาลีว่า ภัทเทกะรัตโต—มีชีวิตอยู่เพียงวันเดี๋ยวก็น่า
 ชม.

การบรรยายนี้สมควรแก่เวลาแล้ว อาตมาขอยุติการ
 บรรยาย เป็นโอกาสให้พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดสาธยาย
 บทพระธรรม ที่เป็นเครื่องส่งเสริมกำลังใจ ในการประพฤติ
 ปฏิบัติธรรม ให้ก้าวหน้าสืบต่อไปในบัดนี้.

มี โดยไม่ต้องมีผู้มี

ถ้ามีอะไร แล้วใจ รู้สึกเหนื่อย

สำนักเรื่อย ว่ากูมี อย่างนั้นหนา
มีทั้ง "กู" ทั้งของ "กู" อยู่อัตรา
นั่นอัตรา มาผูกขึ้น ในการมี

ถ้ามีอะไร มีไป ตามสมมุติ
ไม่จับยุค ว่า "ของกู" รั่วถี่
แห่งจิตใจ ไม่วิปริต ผิดวิธี
มีอย่างนี้ ย่อมไม่เกิด ตัวอัตรา

ฉะนั้นมีอะไร อย่าให้มี อัตราเกิด
เพราะสติ อันประเสริฐ คอยกันท่า
สมบูรณ์ด้วย สัมปชัญญ์ และปัญญา
นี้เรียกว่า รู้จักมี ที่เก่งเกิน

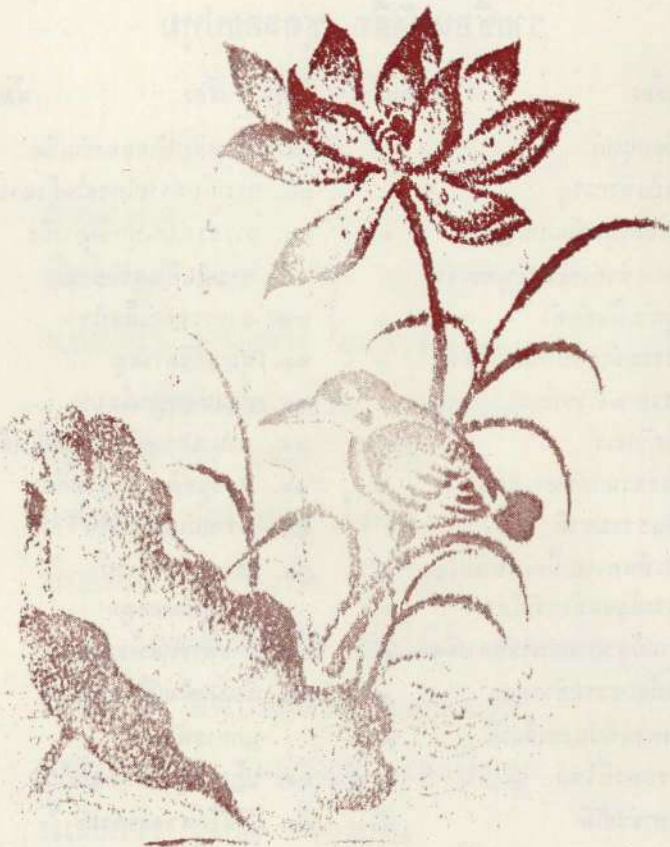
เป็นศิลปะ แห่งการมี ที่ชั้นยอด
ไม่ต้องกอด ไพนรก ระหกระเหิน
มีอย่างว่าง ว่างอย่างมี มีได้เพลิน
ขอชวนเชิญ ให้รู้มี อย่างนี้แล.

พุทธทาส อินทปัญโญ

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปทุม

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	คู่มือมนุษย์	๒	๑๙.	ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด	๑
๒.	ศิลป์แห่งการดู ด้วยตาทุกสัมผัสมีปัญญา	๑	๒๐.	การเก็บความโกรธใส่ยุ่งฉาง	๒
๓.	ศิลป์แห่งการมีพระพุทธรเจ้า อยู่กับเนื้อกับตัว	๑	๒๑.	การปรุงเป็นทุกข์อย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑
๔.	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑	๒๒.	อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๒
๕.	ธรรม ๒๔ เหลี่ยม	๓	๒๓.	ปัญญาภิริยาวัตตุ	๑
๖.	พูดกับเงร	๑	๒๔.	พ่อแม่สมบูรณ์แบบ	๑
๗.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๒	๒๕.	อานาปานสติและดับไม่เหลือ	๒
๘.	เห็นธรรมชาติ คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑	๒๖.	ธรรมคคิและธรรมคคิา	๑
๙.	ธรรมโอสธสำหรับโลก	๑	๒๗.	ความมั่นคงภายใน	๑
๑๐.	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒	๒๘.	โลกพระศรีอารย์ อยู่แค่ปลายจมูก	๒
๑๑.	ปรมัตถธรรมคำกลอน	๑	๒๙.	การทำงานเพื่องาน	๑
๑๒.	นิพพานที่นี่และเดี๋ยวนี้	๒	๓๐.	สันโดษไม่เป็นอุปสรรค แก่การพัฒนา	๑
๑๓.	ธรรมพรมี่ใหม่	๒	๓๑.	ปฏิจจสมุปบาทคืออะไร?	๑
๑๔.	ตถตาช่วยได้	๑	๓๒.	เค้าเงื่อนของธรรมะ และ อิทปป์ัจจยดา	๑
๑๕.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑	๓๓.	การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต	๑
๑๖.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑	๓๔.	พุทธศาสตร์ กับ โสยศาสตร์	๑
๑๗.	ค่าของครู	๒			
๑๘.	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑			

ช. ค. ค. ๒๕๒๖

- ๑) ปู่ในมณี สำหรับสี่ กวามีได้ ผึ้งมีในเจ้า ดวงมี นกมีหัว
 ทั้ง ขวดด และจำนวน ส่วน กิ่งตัว ไม้ต้นตัว สลับกอยด สักขล
 ๒) สิบปีหน้า เกษตรกว่า 4 มีปี ไม้กึ่งปี จะหมดคู่ โผลงสีหล
 ด้งสีก ลล ละ หัว, โผลง: เน้นๆ

พุทธคุณ สิบปีหน้า